

Zomir DIMOVICI

PORTRET

Doamna O.

„Cele mai bune sunt versurile pe care nu le terminăm niciodată“ – spunea Edmond Rostand, despre care veți mai auzi în rândurile de mai jos, deși nu despre el este vorba. Asemeni versurilor, probabil cele mai frumoase portrete sunt cele pe care nu le terminăm niciodată. Oamenii întâlniți în viața asta, în special cei care ne-au luminat calea, își modifică organic imaginea, odată cu timpul și cu timpurile. Ne amintim cu tandrețe de personaje dragi, readucem la viață imagini aburite ale vreunui membru al familiei ori ne amuzăm să scotocim prin viața unor persoane publice pe care nu am apucat (și adesea n-avem nicio șansă sau dorință) să le cunoaștem personal. Ne încântăm cu imagini. Ne place să credem că, astfel, ele ne vor transmite secretul succesului, al dragostei, sau – mai prozaic – al bunăstării materiale! Dar, fiecare dintre noi păstrează și modifică, în timp, aceste imagini. Ele ajung, după o vreme, să ne definească pe noi înșine. Albumul sentimental al fiecăruia, adesea secret și – cu siguranță – imposibil de clasificat și așezat în tihnă pe un raft, vorbește mai bine despre noi, chiar dacă nu vom putea găsi, în interiorul coperților sale mentale, nici măcar un singur clișeu cu imaginea propriei persoane. Este drama și destinul fotografului. Înregistrăm viața noastră ca și cum am fi în afara

acesteia. Poate de aceea, asemeni lui Rostand, iubim mai mult o imagine încă în mișcare, neterminată. Pentru că ea nu încetează să ne surprindă și să ne bucure.

În continuare, câțiva dintre oamenii care au avut șansa sau întâmplarea de a-și fi încrucișat drumul cu cel al doamnei Olga Tudorache, încearcă să re-creioneze un portret foarte personal al uneia dintre actrițele și al unuia dintre oamenii cei mai importanți ai vieții lor... Și ale noastre. Mai degrabă un puzzle de momente, și mai puțin o descriere exhaustivă și detaliată.

Rememorarea momentelor de viață alături de Olga Tudorache nu s-a dovedit deloc simplă, dar cu siguranță mereu surprinzătoare și, în mod particular, inedită! Probabil de aceea, acest text poate fi considerat un extras dintr-o carte care nu se va scrie niciodată...

„O casă nu se face de la acoperiș, căci nu se susține. O construiești de la fundație. După ce ai creat fundația, vin pilonii și abia după aceea faci acoperișul. Asta a făcut Olga Tudorache pentru mine și pentru colegii mei. Ne-a dat fundația. Muncea cu noi să ne eliberăm de orice din afara teatrului. Considera teatrul un loc sacru. Spunea să lăsăm afară «încălțările». Nu te poți gândi la mama, la tata, la faptul că ai necazuri acasă, cu copilul, că nu ai bani să-ți plătești lumina, sau la alte prostii. Ne cerea să ne îndepărtăm de astea, fiindcă altfel nu putem crea. Țasta e secretul pentru care a rămas în sufletul oamenilor, al unora care poate au văzut-o acum patruzeci de ani într-o reprezentație...

Aveam o colegă care se ferea de anumite personaje, de anumite tipologii. Hipersensibilă. N-avea curajul să se arunce. Olga a simțit-o și i-a dat personaje împotriva crezului ei. Zicea: «Măi, ce să facem noi cu fata asta, că mi-e dragă și văd că are... așa, ceva, în ea. Știi ce fac? Îi dau un rol care nu i se potrivește deloc.» Era anul în care studiam Caragiale, și i-a dat *Didina!*... Era o scenă în care trebuia să fie plină de țâfnă, de feminitate, de agresivitate. Sărăcuța, se chinuia și se chinuia, și nu-i ieșea. Era mai mult decât un contre-emploi. Olga lucra ușor-ușor cu ea și o ajuta să se elibereze. «Dacă nu reușești să te eliberezi în Institut, așa vei rămâne până la adânci bătrâneți.» Colega mea nici nu realiza că avansează, căci Olga avea și tact. Iar asta presupune un efort pe care nu foarte mulți oameni vor să-l facă. E o aventură în care nu multă lume se aruncă. La examen a avut momentul ăla de revelație. Din cauza emoției, a uitat să se mai strângă în ea. A făcut superb rolul. A luat zece. Dar nu asta era important, ci ceea ce a făcut Olga. Olga avea la gât o cruce pe care o iubea foarte mult și nu se despărțea de ea. S-a dus – ea, care se dădea așa de tare! –, a lăcrimat, și-a scos crucea de la gât și a pus-o la gâtul fetei. I-a spus: «Din momentul ăsta poți să spui că ești actriță!»

Deși de multe ori răcnea și se prefăcea că e dură, de fapt ne iubea pe toți. Pe fata asta a și luat-o să joace cu ea într-o piesă, la Teatrul Mic. Un timp a jucat cu Olga, și era foarte bună. De fapt, așa s-a întâmplat cu mulți studenți de-ai ei. I-a luat și a jucat cu ei.

„În prima zi de școală, Doamna Olga a spus: «Eu nu vă cunosc, dar, ca să vă cunosc, dați-vă fiecare câte o poreclă.» Nu știam ce poreclă să-mi dau și am stat așa multă vreme. Mi-era rușine că nu știam ce să spun... Cred că mă făcusem toată roșie. Până la urmă am zis, și a zis și Olga odată cu mine: «Vișina». Mi-a spus apoi: «Să știi că eu ți-am transmis gândul ăsta»; iar eu i-am răspuns, în mintea mea: «Ba eu ție» (*râde*). Primul an a fost absolut fabulos. Un an fermecat. Florin [Zamfirescu, *n.red.*] dădea indicații, Olga arăta. Venea cu propuneri de jocuri – foarte multe – pentru exercițiile de improvizație. Ne-a pus să facem yoga din primul an. Ne obliga să ne scuturăm de tot ce adusesem de-afară. Era greu, căci

eram opt care trebuia să facem asta, iar fiecare venea cu bagaje diferite. Nu-mi folosea prea mult să văd cum face Olga... Dar am ajuns la ruși, și m-a pus să fac Nina. Ani de zile mi-au trebuit ca să înțeleg de ce a ales asta pentru mine. Ea a văzut de pe atunci care mi-e tipologia; eu, abia mai târziu. Olga, cu intuiția ei, știe să simtă pe unde trebuie să meargă fiecare personaj. De-aia a fost și bună profesoară. Îi lăsa pe studenți liberi, să inventeze ei, și abia după aceea începea să conducă lucrurile, să impună anumite reguli, o numită strictețe. Are un simț estetic foarte dezvoltat și niciodată nu suporta o mișcare urâtă. N-am să uit cât de frumos arăta gesturi. Un gest nu se face oricum. În general, actorii foarte tineri nu știu nici să întindă mâna. Să facă: «Uite!». Venea și întindea mâna, cu degetele ei superbe, și spunea: «Uite așa se face.» Un gest nu se face oricum.“

„Am făcut armata și, după ce m-am întors, spre bucuria și spre surprinderea mea, am văzut că am nimerit la clasa doamnei Olga Tudorache. Asistent, în vremea aceea (căci am avut doi asistenți), era chiar Moțu Pittiș, Dumnezeu să-l odihnească! Doi ani de zile am lucrat cu el. După aceea, în anul trei și anul patru l-am avut pe Florin Zamfirescu. La trei luni după ce am început Institutul, am văzut-o pe Olga Tudorache într-un spectacol, la Teatrul Mic. Cred că în *Fluturi, fluturi*. Am vrut să renunț, am vrut să plec, să nu mai fac teatru, când am văzut-o jucând. M-a și bătut. M-a bătut ca pe hoții de cai, și mi-a spus: «Tu ai senzația că am ajuns aici după trei luni de Institut?» Și dă-i, și dă-i, și dă-i... Cred că a fost prima bătaie «serioasă» pe care a dat-o cuiva.

Pe Olga Tudorache am perceput-o ca pe un monstru sacru, alături de care eram recunoscător că pot respira; ca pe-o femeie fascinantă, ce avea povești de viață pentru care făceam urechile pâlnie; ca pe o îndrumătoare afectuoasă, mai

ales în ceea ce înseamnă conduita de viață. Dar ca lucru efectiv era puțin inhibantă. Ca actor, însă, poți conta pe Olga în orice situație. Atunci era copleșitoare, pentru că noi înțelegeam că trebuie să facem ca ea. E o persoană care nu percepe teatrul așa cum îl percepe foarte multă lume: ca pe o formă fixă. Înăuntrul constrângerii proiectului regizoral, ea știe să-și găsească libertatea. Inventă, la fiecare repetiție, câte ceva. Nu se potolea nici în spectacole. Dacă lucrei cu ea și repetai la modul foarte serios, se emoționa. Văzuse foarte mulți actori la lucru, ea însăși făcuse nu știu câte personaje și lucrase cu foarte mulți regizori, așa că nu se emoționa cum se emoționează o gașcă de tineri care abia termină Institutul. Dar, dacă era lovită de emoție, începea să plângă. O întrebam: «De ce plângeți, doamna Olga?» Făcea o pauză și spunea apoi, cu voce joasă: «M-ai sfâșiat!» Fără explicații. Și adăugă: «Ești un nemernic!» (râde).

„Când are un public mai dificil, Olga nu-și face probleme; ba dimpotrivă, face și glume. Și mai face ceva foarte bine: știe cum să te încurajeze. Cred că de aceea au și ieșit atât de mulți actori buni din mâna ei: pentru că știe să nu stingă o personalitate. Simte acel «ceva» și îi dă voie să se dezvolte. Țsta e un mare talent. Se lega de studenții ei, îi iubea pe fiecare în parte. Nu se supăra niciodată cu adevărat. Îi trata ca pe propriii ei copii. Era un foarte bun profesor. Cred că i-a plăcut, altfel nu știu de ce ar fi ales cariera asta. Uite, nu am întrebat-o...

Pe scenă e foarte generoasă, cu condiția să fie cu un actor pe care să-l aprecieze. Are grijă ca acela cu care joacă să-și găsească personajul. E întotdeauna proaspătă și nouă. Joacă mereu aici și acum. Nu joacă reprezentația de alaltăieri. Fiecare spectacol cu ea este o aventură. Se plictisește să se repete. Ea nu e actrița pe care trebuie să o conduci. E foarte intuitivă; are un simț fantastic. Nu

trebuie să-i explici prea mult, nu trebuie să-i faci teorii. Ea citește textul și știe cum e. Asta înseamnă talent! Nu știu să explic «instinctul de teatru». Pur și simplu există actori care se urcă pe scenă și ceea ce fac e bine! Iar dacă-i întrebi: «Ce-ai făcut?», îți răspund: «Da' n-am făcut nimic!».

Olga și compune extraordinar. Există două tipuri de actori: actorul proteic, cum e Olga, care poate să interpreteze personaje foarte diferite, și actorul care își lasă propria personalitate să iasă la iveală și aduce personajul către el. Dacă sunt mari, peăștia îi suportă și așa. De obicei,ăștia sunt intuitivii. În ceea ce mă privește, când în școală lucram personaje și Olga se urca pe scenă ca să ne arate, și ne uitam ca proștii la ea cât era de bună, mă întrebam: când o să pot să fac și eu la fel de bine? Are un tip de forță feminină, aspră și duioasă în același timp.

„Într-o zi mi-a dat un telefon și mi-a zis: «Vezi că am primit o piesa de la prietena mea Ana Maria Bamberger, care a scris-o pentru mine... Hai s-o facem!» Am jucat *Pește cu mazăre* șapte ani. Am învățat enorm de multe lucruri de la ea. În spectacolul în care am jucat împreună, o parte din text este inventat de către noi – în mare parte, doar de ea. Dacă el are atâta haz, are pentru că Olga, în repetiții, dă niște replici pe care trebuie să le scrii imediat. Inventează niște trăsni, pe care apoi le păstrăm în spectacol. Spectacolul crește și crește, tocmai din faptul că s-ar plictisi să nu le facă. Avea un crez al repetiției cum puțini oameni din lumea asta îl au. Pentru ea, repetiția era o bucurie. Niciodată Olga Tudorache nu marca. Nu venea la teatru să marcheze. Ea repeta la modul foarte serios. Ne spunea să facem același lucru. Nu întotdeauna ne ieșea. Dar, când reușeam, atunci pogora îngerul. Credința pe care o avea în repetiție era uluitoare. Doamna Olga era extrem de emotivă. Asta am simțit-o și la Dinică, și la George Constantin. Înainte de a intra în scenă, erau nefiresc de emoționați. Ei, dar în momentul în care pășeau pe scenă, când călcau pe scândură, emoția devenea creatoare.

Tot de la ea am învățat să nu arzi de la început până la sfârșit. N-ai cum, obosești și de multe ori îl obosești și pe cel care te privește. Pe parcursul unui spectacol avea un moment sau două când efectiv îți tăia respirația. Ca o felină mare atunci când atacă o antilopă sau o gazelă. O strangulează și durează ceva timp până când acel animal rămâne fără suflare. Era ca un tăvălug care merge, merge, merge, până ajunge în acel punct. Mai întâi urci pe Mont-Blanc, nu urci direct pe Everest.

Din orice accident, ea inventează ceva. Pentru anumiți actori poate fi riscant să aibă un asemenea partener. Dacă ești așa, «mecanizat», poți să intri în panică. Plus că ea este și regina tăcerilor. Știe să tacă pe scenă, ca nimeni altul. Nu știi niciodată cât tace. Și nu știi dacă tace pentru că a uitat replica. Dar, de obicei, când tace, știi că tace cu tăcerea ei, irepetabilă. Ce joacă în această tăcerea poate fi mai interesant ca textul care urmează. E surprinzătoare în spectacole! N-am timp să mă plictisesc cu ea niciodată. Sunt mici accidente care se întâmplă și din ele poate să facă o scenă întreagă.

Îți poți imagina despre ea că este un om zăpăcit și dezordonat. În viața de toate zilele e de-a dreptul pedantă. Are, de exemplu, o mare aversiune față de praf. Verifică cu minuțiozitate o încăpere în care intră pentru prima dată. Dar, pe scenă, e luxuriantă. Face uneori niște trăsni, de mă pufnește și pe mine râsul, în scenă. Trebuie să mă întorc și să caut câte ceva într-un sertar, ca să nu se vadă. Îmi țin personajul, dar se întâmplă uneori să fie atât de imaginativă că devin și eu spectatoarea ei. E fascinantă.”

„Era foarte atentă la amănunte. Un personaj – asta tot de la dânsa am învățat – se naște din amănunt. Îți dădea o ceașcă. Reală, cu o farfurie. Dar fără lichid în ea. Și-ți spunea: «Vreau să simt că tu bei în momentul ăsta cafea.» Apoi comenta: «Mărul lui Adam nu s-a mișcat. Nu s-au umezit buzele. Limba n-a intrat în contact cu conținutul ceștii. Mă păcălești.» Asta înseamnă detaliu. Apoi: cum pui mâna pe un partener, cum privești un partener, cum îl ascuți. Te privea și zicea: «Vezi? Nu ascultă deloc.»

De la ea am învățat cum să fac pauze. Am întâlnit la toți actorii, de la cei mai tineri la cei mai mari, frica de a face pauze. Să facă pauză... și să o susțină. Mi-a mărturisit Ștefan Iordache că, atunci când Olga făcea pauze, se îndepărta de ea. Zicea: «Îmi găseam ceva de făcut prin fundal. Îmi făcea semn: vino-vino-vino!, dar nu mă duceam.» Putea să facă pauză și să stea în fața partenerului trei-patru minute fără să vorbească. Pauza nu era niciodată făcută inutil. Avea pe dedesubt mii de gânduri. Nu-și propunea pauza aia, n-o elabora. În felul ăsta, când erai cu Olga în scenă, n-aveai cum să nu intri în empatie cu ea. Zburai împreună cu ea.“

„Ea te pregătea pentru toate personajele, nu doar pentru anumite personaje. Acolo era lupta și bucuria ei. Era foarte atentă când ne aflam la lectură, la masă. Am spus: este omul amănuntului. Având foarte multă răbdare, ataca împreună cu tine textul respectiv, din aproape în aproape. Putea să stea pe o pagină – și asta numai Ciulei mai făcea – câte o zi întregă. Nu era interesată de un câștig izolat. Făceam un exercițiu plecând de la Edmond Rostand. Acel exercițiu l-am transformat în examen. Făceam niște cucuvele. Una era cucuvea de morminte, alta era bufnița de tisă ori ciuf nu știu de care... Deschide ușa Bibanu' [Dem Rădulescu]. Zice: «Olguța, mai faceți, dragă, și oamenii!» Și închide ușa. Vine apoi la examen, și zice: «Nu-mi vine să cred. Eu am glumit atunci. Ce-ai putut să faci cu copiii ăștia!?!»“

„Am învățat ceva de la doamna Olga: să prețuiesc spectatorul. Nu poți să nu prețuiești omul care este lângă tine. El simte dacă este prețuit și iubit. Când ești disciplinat și serios, și faci cu credință ceea ce faci, el simte. Nu trebuie să fie teatrolog, critic de teatru. Sala e eterogenă: poate fi acolo oricine. Tu îți faci treaba, cu durere și cu credință, transmiți ceea ce ai vrut tu să transmiți, îți iei la revedere cu inima deschisă, după două ore și ceva de spectacol, și asta e tot! Încă ceva. În teatru ai nevoie, pentru problemele tehnice, de oameni la scenă. Olga spunea: «Dacă mașinistul stă în arlechin când se repetă și urmărește ce se întâmplă, chiar dacă n-are treabă în acel moment, abia atunci ești pe făgașul adevărat.» Mașinistul, oricât știe spectacolul, căci l-a frecat împreună cu tine, chiar și el poate fi luat prin surprindere: pentru că actorul nu este o mașină. Iar pe mașinist îl aduce la scenă adevărul care se naște atunci, instantaneu, în spectacol sau în repetiție. Unic și irepetabil.“

„O durea îngrozitor dacă simțea regresul la un student. Aveam multe discuții, când vedea că nu lucrăm cum și-ar fi dorit ea. Voia să știe ce ne făcea să nu putem lucra. Ce suport interior determină asta. Lenea ca lenea, dar lipsa de concentrare o deranja la culme. Să zicem că lucrei un personaj o săptămână, făceai progrese, existau câștiguri. Și când vedea că, după o săptămână de lucru, tu o luai de la zero, înnebunea. Dacă întârzi ai un minut peste ora stabilită, se supăra îngrozitor. Nu mai voia să lucreze. O vedeai că avea o sfâșiere interioară profundă. Pentru că s-ar fi bătut cu oricine pentru studenții ei. Sărea la beregata oricărui profesor. Dacă nu-i plăcea un spectacol, ea nu disimula, nu se ducea să-și felicite fals un coleg. Avea eleganța să nu se ducă, pentru că știa că actorul, după spectacol, e o carne vie. Apoi, mai ales dacă era întrebată cu insistență, după o vreme, după câteva

luni, spunea ce a simțit ea, cum a perceput spectacolul. Era un spectator foarte bun, și ne-a învățat și pe noi să fim spectatori foarte buni, și să avem răbdare cu colegii noștri. Peste timp, știu că mă urmărea. Uneori nu știam că e în sală. Îmi spunea după aia câte un mașinist c-a văzut-o. În momentele ei de blândețe, de seninătate, avea o vorbă: «Ce mai faci, mamă?» Răspundeam: «Bine, doamna Olga. Mulțumesc!» Și asta era cam tot.”

„Ea m-a îndrăgît din prima clipă, pentru că eram foarte curată. Nu mă gândeam să disimulez. Nu mă gândeam la ce spuneam, ziceam ce-mi trecea prin cap, cu seninătate. Tot ce am învățat de la ea s-a lipit de mine. Nu «mi-a predat». Totul la ea era intuitiv. Și asta, pe mine, m-a ajutat foarte mult, pentru că era aproape de felul meu de a simți, de a înțelege.”

„Mă cunosc cu Olga Tudorache de când am jucat împreună în *Cavoul de familie*, la Național, o piesă pusă de Sanda Manu, în 1980. Am iubit-o din prima clipă: era absolut fermecătoare la repetiții. E o persoană foarte inventivă și îi place să facă giumbușlucuri. E felul ei de a se distra. Când mergeam în turneu, stăteam mereu cu doamna Olga în cameră. Și așa ne-am apropiat foarte mult. Pe vremea aia se făceau foarte multe turnee. Și așa am înțeles foarte repede, față de alții, că – de fapt – ceea ce afișa ea pentru toată lumea era doar o coajă foarte tare și țepoasă, care ascundea de fapt un om extrem de sensibil și de vulnerabil. După aia, nu ne-am mai văzut un timp. După Revoluție juca *Regina mamă* și avea și clasă la Institut. A avut nevoie de un ajutor și m-a întrebat (și ea, și Gelu Colceag): «Măi, nu vrei să vii la Institut?» Eu mai promisem o invitație de la Cotescu, când eram mai tânără, dar nu m-am simțit în stare să fiu profesor. Îmi mergea foarte bine și în meserie, și eram și zăpăcită, așa că n-aveam niciun chef să intru la stăpân. Și am zis: «Nu, mulțumesc.» Îmi pare rău, acum, că i-am spus «nu» lui Cotescu. Dar Olga i-am spus «da». Atunci am cunoscut-o în felul ăsta, ca profesor. M-am acomodat destul de greu în Institut, dar Olga m-a ajutat să înțeleg anumite lucruri și, de altminteri, ea avea o anumită libertate față de regulile noi care se creaseră. De exemplu, acolo era un tabu pe care nu l-am înțeles niciodată: nu aveai voie să te urci pe scenă și să arăți studenților. Ca să nu devină niște mici «Olga Tudorache».”

„Olga mă iubea foarte tare și eu am aflat asta... ulterior. Și eu am iubit-o, intens, până la un moment dat. A fost o dragoste între două femei pe care le despărțea o prăpastie de generații, două personalități bine marcate (îndeosebi ea). Oameni care apoi mi-au devenit prieteni pe viață mi-au spus că la început au crezut despre mine că sunt un iceberg. În prima zi de școală, nu mi-a venit să cred cât e de mică Olga Tudorache... Mi s-a părut că nu e ea. Eu credeam ca e mare cât Albulescule! Asta era impresia pe care o lăsa...”

A rămas pentru mine un criteriu. Chiar dacă viața ne-a schimbat relația, o privesc cu aceeași adorație, cu aceeași uimire, așa cum o priveam când eram în liceu, când mă duceam și o vedeam în spectacole.”

„Pentru mine, Olga este o Aleasă. Ar fi făcut meseria asta indiferent de timp, de epocă. Ar fi jucat la fel de bine și cu Miluță Gheorghiu, la fel cum poate să joace și azi cu oricine. Cred chiar că s-ar fi descurcat să joace în orice limbă a pământului. Nu cred că și-a dorit să aibă o urmașă. Să zică lumea: «Uite o Olga Tudorache mică.» Mie mi s-a spus des că se simte că am fost studentul ei. Dar asta nu înseamnă că, vreodată, am încercat să fiu ca Olga Tudorache. Sau să fac ce face Olga Tudorache în scenă. Sau să mă manifest cum se manifestă ea în viață. Sigur